PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

PAMUKKALE UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES INSTITUTE

ISSN 1308 - 2922 Sayı/*Number* 5 Ocak/January 2010

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adına
Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT

Editörler
Yrd. Doç. Dr. Nesrin IŞIKOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

İngilizce Düzeltme
Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÇELİK

Hakemli bilimsel bir dergi olan PAUSBED yılda üç kez yayımlanmaktadır.
Dergide yayımlanan çalışmalardan, kaynak gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.
Çalışmaların tüm sorumluluğu yazarına/yazarlarına aittir.

Grafik ve Dizgi
Gülderen ÇAVUŞ ALTINTAŞ

Baskı
Dijital Düşler
Basım San. ve Tic. A.Ş.
+90 212 279 64 44

Yazışma Adresi
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rektörlük Binası Kat: 2
Kınıklı Kampusu 20070 Kınıklı – DENİZLİ / TÜRKİYE
Tel. + 90 (258) 296 22 10 Fax. +90 (258) 296 23 47
e-posta: **pausbed@pau.edu.tr**

Danışma ve Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ceyhun Vedat UYGUR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ayşe İRMİŞ	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ertuğrul İŞLER	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hafize MEDER ÇAKIR	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Asuman DUATEPE AKSU	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman ŞAHİN	Pamukkale Üniversitesi

Hakem Kurulu

Prof. Dr. Ayşegül ATAMAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ayten ER	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati AKYOL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. İlhami DURMUŞ	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. İnan ÖZER	Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Kubilay AKTULUM	Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa TANYELİ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Sevinç Özen GÜÇLÜ	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Turan KAÇAR	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Eşref ABAY	Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Kerem KARABULUT	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Ali Rıza ERDEM	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ruhi SARPKAYA	Adnan Menderes Üniversitesi
Doç. Dr. Erkan POYRAZ	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Mesut ALBENİ	Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Tevhide KARGIN	Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Onur ÖZVERİ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Zihni TUNCA	Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç. Dr. Elif ÖZER	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sevinç ORHAN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Meryem AYAN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ömer ŞEKERCİ	Süleyman Demirel Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Türkay TOK	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuz KAYMAKÇI	Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatma KIRMIZI	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ergün ÖZTÜRK	Sakarya Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Birsen DOĞAN	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bayram AŞILIOĞLU	Dicle Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İrfan ERTUĞRUL	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yasin ÖZKARA	Akdeniz Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kazım ÇELİK	Pamukkale Üniversitesi

Dergimizin bu sayısına gönderilen makaleleri değerlendiren hakem kuruluna teşekkürlerimizi sunarız.

Sekreterya

Recep DURMUŞ
Arş. Gör. Umut UYAR
Şule TURAN
Azize ŞIRALI

İÇİNDEKİLER/*CONTENTS*

Celal ŞİMŞEK **1**
"Eskiçağda Homa" Makalesi Üzerine Eleştirel İnceleme
A Critical Analysis of "Homa in the Ancient Age."

Ertuğrul İŞLER..... **17**
Mitler ve Kültürler Arası İletişim
Myths and Inter- Cultural Communication

Mehmet MEDER – Güney ÇEĞİN..... **23**
Erkek ve Kadın Dergilerinde Toplumsal Cinsiyet ve Kimlik Tartışmaları (Giddens- Eksenli Bir Çözümleme)
Gender and Identity Discussions in Man and Women Magazines: A Giddens-Based Analysis

Murat ORHUN..... **35**
Hitit Aile Hukuku ve Eski Hukuk Dönemi Roma Aile Hukuku
Family Law of Hittite & Roman Family Law of Ancient Law Period

Kasım YILDIRIM – Seyit ATEŞ..... **57**
Sınıf Öğretmenlerinin Bitişik Eğik Yazı Uygulamalarına İlişkin Görüşleri
Views of Primary Grade Teachers' in Regard to Their Instructional Practices in Handwriting

Mesiha TOSUNOĞLU – Fatih ARSLAN..... **73**
İlköğretim 5. Sınıf Öğretmenlerinin Türkçe Derslerinde Yaptıkları Sözlü Anlatım Uygulamalarının Değerlendirilmesi
The Evaluation of the Expression Applications in Turkish Courses Which are Practiced by the Fifty Grade Primary School Teachers

Nida BAYINDIR – Hatice Zeynep İNAN - Sevinç DEMİR..... **89**
Öğretmen Adaylarının Sınıfta Demokratik Ortamı Geliştirmeye İlişkin Öngörüleri
Teacher Candidates' Perspectives on Criteria to Create a Democratic Atmosphere in the Classroom

Rüya Güzel ÖZMEN – Mehrizar YAKIN – Sinan KALKAN **97**
Otistik Öğrencilerin Harfleri ve Harfleri Oluşturan Çizgileri Çizme Becerisindeki İki Farklı Performans Dönütünün Etkililiğinin Karşılaştırılması
A Comparasion of the Effectiveness of Two Different Performance Feedback on Autistic Students' Letter Writing and Letter Line Drawing Skills

Yasin ÖZKARA..... **109**
Okuma Güçlüğü Olan Öğrencilerin Okuma Düzeylerinin Geliştirilmesine Yönelik Bir Uygulama
An Application on Improving the Reading Levels of Students Having Difficulty in Reading

Anca Michaela DOBRINESCU..... **121**
A Modernist's Solution to the Contemporary World's Crisis
Çağdaş Dünya Krizine Modernist Bir Çözüm

A.Yasemin YALTA..... **127**
Türkiye'den Sermaye Kaçışının Önemi Üzerine
On the Importance of Capital Flight from Turkey

Beytullah YILMAZ - Harun SULAK..... **141**
Finansal ve Mali Göstergeler ile Küresel Kriz Öncesi Dünya Ekonomisindeki Gelişmeler
Developments in Global Economy by Financial and Fiscal Indicators in Pre-Crisis Period

Hüseyin ŞENKAYAS - Mustafa ÖZTÜRK - Gülşah SEZEN..... **161**
Lojistik Tedarikçilerin Seçiminde Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) Yöntemi: Mondial Şirketinde Bir Uygulama
Analytical Hierarchy Process (AHP) Method in Selection of Logistics Suppliers: An Application in Mondial Company

Süleyman BARUTÇU - Sahavet GÜRDAL..... **177**
Internet Tabanlı Tedarik Zinciri Yönetimi: Internet Tabanlı Tekstil Tedarik Zincirinde Karşılaşılan Problemlerin Belirlenmesine Yönelik Pilot Bir Araştırma
The Internet-Based Supply Chain Management: A Pilot Survey for Determiningt the Challenges in the Internet-Based Textile Supply Chain

Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Sayı 5, 2010, Sayfa 73-87

İLKÖĞRETİM 5. SINIF ÖĞRETMENLERİNİN TÜRKÇE DERSLERİNDE YAPTIKLARI SÖZLÜ ANLATIM UYGULAMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Mesiha TOSUNOĞLU[•]- Fatih ARSLAN[••]

Özet
Bu araştırmada, ilköğretim okullarındaki 5. sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde yaptıkları sözlü anlatım uygulamaları belirlenmiş; bu uygulamalarda hedef, konu ve plan, süre ve değerlendirme aşamasında öğretmenlerin nelere dikkat ettikleri değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma modellerinden durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada 73 beşinci sınıf öğretmenine veri toplama aracı uygulanmış ve öğretmenlerin verdikleri cevapların frekans ve yüzdeleri alınmıştır. Araştırma sonunda öğretmenlerin genellikle alışılagelmiş uygulamaları yaptırdıkları, 2005 Türkçe Öğretim Programı'nı kısmen uyguladıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Türkçe Öğretimi, Konuşma Eğitimi, Sözlü Anlatım Etkinlikleri*

THE EVALUATION OF THE ORAL EXPRESSION APPLICATIONS IN TURKISH COURSES WHICH ARE PRACTISED BY THE FIFTH GRADE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract
In this research, the oral expression applications used in Turkish courses, which are practiced by 5th grade primary school teachers, were determined. What the teachers considered in these applications, were evaluated within the process of subject and plan, goal, time and evaluation. This research was a case study which it is a model of qualitative research. In the research, questionnaires were supplied to 73 fifth-grade primary school teachers, and the frequency and percentage of the answers provided by the teachers were calculated. As a result of the research, it was established that the teachers generally employed the usual applications, and only partially apply the methods set in the 2005 Turkish Teaching Program.

Key Words: *Turkish Teaching, Speaking Education, Oral Expressions Activities*

1. Giriş

İnsanlar arasında bilgilerin, duyguların, düşüncelerin, isteklerin, tecrübelerin, hayallerin aktarılması sürecine iletişim denir. Kısaca bilgi paylaşma faaliyeti olarak tanımlanabilen iletişim, insanların bilgilerini, düşüncelerini başkalarına anlatma ihtiyacından doğar. İletişimde kullanılan temel araç da ana dilidir.

İnsan iletişimi, yazılı ve sözlü olmak üzere iki türlü gerçekleşir. Bu süreçte gerekli olan iki temel unsur, alıcı ve vericidir. Sözlü iletişimde verici konuşmacı, alıcı ise dinleyici konumundadır. Konuşma ve dinleme, ana dilinin yaratılıştan itibaren kazanılan doğal becerileridir. Bu iki beceri, bir yandan bireyin sosyal bir varlık olması diğer yandan da toplumsal bağların oluşması açısından oldukça önem arz eder. Bu nedenle dinleme ve konuşma eğitimi, ana dili öğretiminin temel çalışma alanlarıdır.

Konuşma düşüncelerin, duyguların ve bilgilerin seslerden oluşan dil aracılığıyla aktarılmasıdır, insanlar arasında en önemli iletişim ve etkileşim aracıdır (Demirel ve Şahinel, 2006:98). Bu beceri, kişinin duygu ve düşüncelerini sözle bildirmesine dayanır.

[•] Yrd. Doç. , Dr. Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi
[••] Arş. Gör. , Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi

(Kavcar vd.1998:57). 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda konuşmanın tanımı şu şekilde yapılmıştır: "Konuşma, dil aracılığıyla gözlemleri, düşünceleri, duyguları ve bilgileri anlatma işlemidir." (MEB,2005:18). Sever(1997:20)'e göre konuşma, çağlar boyunca insanın insanla ilişkilerini düzenlemede, kişilerin birbirini etkilemesinde önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Konuşma, evde, okulda ve sosyal ilişkilerde kullanılan temel bir beceridir. Bu beceriyle duygu ve düşünceler aktarılmakta, bilgi ve deneyimler paylaşılmaktadır. Konuşma insanın doğasında vardır; ancak doğru etkili bir konuşma, eğitim ile elde edilen bir beceridir. Etkili ve güzel konuşma becerisinin bireylere kazandırılıp geliştirilmesi, toplumsal ve sosyal hayatın oluşumu açısından çok büyük öneme sahiptir (Babacan,2007:269). Bu sebeple başta sınıf ve Türkçe öğretmenleri olmak üzere bütün öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

Türkçe öğretimi programlarına bakıldığında tarihî süreç içerisinde, konuşma eğitimine yeterince önem verilmediği, anlatımda yazma becerisinin daha önemli tutulduğu görülmektedir. Ancak iyi bir konuşma eğitimi verilmediğinde bireylere iyi bir yazma eğitimi de verilemez. İyi bir konuşma eğitimi, ilköğretim birinci kademeden itibaren sistemli bir şekilde bu becerinin ağırlıkta olduğu etkinlikleri yapmayı gerektirir.

Öğretmenlerin sınıfta yapacağı konuşma etkinlikleri, öğrencilerin konuşma becerisini geliştirme açısından çok önemlidir. Konuşma alanında öğrencilere kazandırılacak temel amaçların başında 2005 Türkçe Öğretim Programı'nın gereği olarak "konuşma kurallarını uygulama, kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazandırma, tür yöntem ve tekniklere uygun konuşma" gelmektedir. Öğretmen, öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmek amacıyla sınıfta konuşma uygulamalarını kapsayan öğrenme etkinliklerine yer vermelidir. Öğretmenlerin, öğrencilere 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan ve bireysel-toplumsal gelişime hizmet edecek gerekli olan konuşma etkinliklerini yaptırması gerekmektedir. Öğretmenlerin bu etkinlikleri yaptırırken dikkat etmeleri gereken noktalar vardır. Bunlar, sözlü anlatımın hedefleri, konuşma etkinliklerinin konusu, konuşma planı, konuşma eğitimine ayrılan süre, değerlendirme ve bu değerlendirmeye bağlı olarak yapılan düzeltmelerdir.

1.1. Sözlü Anlatımda Konu ve Plan

Konu "konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005:1211).Konu belirleme, sözlü anlatım çalışmalarının işlem basamaklarının ilkidir. Öğretmen sözlü anlatım konularını tespit ederken öğrencilerin yaşlarını, deneyimlerini, hayal güçlerini ve dil gelişimlerini daima göz önünde bulundurmalıdır (Öz, 2003:228). Sözlü anlatım çalışmaları için öğrencilerin ilgi duydukları, günlük yaşamda sık sık karşılaştıkları ve seviyelerine uygun konular seçilmesine özen göstermeli, onları bireysel, toplumsal ve manevî yönden olumsuz etkileyebilecek konulardan uzak durulmalıdır. Ayrıca konular özele indirgenmiş olarak verilmeli; eğer konular geniş kapsamlı ise bunlarda sınırlandırmaya gidilmelidir.

Sözlü anlatım etkinliği için konu belirlendikten sonra, bu konunun mantıksal bir bütünlük içinde sunulması için nasıl anlatılacağının planlanması gerekmektedir. Plan, anlatımın işlevini ve türünü ortaya koyan en önemli hususdur. Planlama aşamasında konu hakkındaki kişisel birikim, yapılan araştırmadan elde edilen bilgiler ile notlar; sözlü anlatım türüne, konuşma süresine ve hedef kitleye göre bir seçme ve düzenlemeye tabi tutulur. Kısacası konuşma planı hazırlanır. "Plan, konuşma için seçilen konu ile ilgili fikirlerin, belli bir düzen içinde konuşmada yer almasını sağlayan, konu ile ilgili gereksiz ayrıntıları temizleyen, konunun her bölümünün birbirine mantıklı ve sağlam bağlarla bağlanmasını sağlayan iskelettir." (Temizyürek vd.2007:295). Konuşma planı, kişinin zaman kaybından kurtulması ve düşüncelerini bir sistem ve bütünlük içerisinde aktarması açısından çok önemlidir. Sözlü ve anlatım konularının önceden tespiti ve sınıfta bu konular üzerinde nasıl çalışılacağının planlanması, oldukça önemlidir. Aksi takdirde öğrenciler ne yapacaklarını doğru belirleyemezler; konuşma konularını ve çalışma alanlarını sınırlayamazlar; böylece hedeflere varmak güçleşmiş olur (Öz,2003:227).

1.2. Konuşma Eğitimine Ayrılan Süre

2005 Türkçe Öğretim Programı'nda beş temel

öğrenme alanı (dinleme-okuma-konuşma-yazma-görsel okuma ve görsel sunu) için özel olarak ders saati ayrılmamıştır. Bu beceriler Türkçe derslerinde bir bütünlük içerisinde geliştirilir. Dil becerilerinin gelişiminin bağımsız olmaması, dersin de bütünlük içerisinde yapılmasını gerektirir. Ders süresince hiçbir dil becerisine diğerlerinden az ya da fazla zaman ayrılmaz. "Konuşma eğitiminin diğer dil becerilerinin gelişimini etkilediği göz önüne alındığında konuşma eğitimine ayrılacak süre konusunda gereken hassasiyet gösterilmelidir." (Özbay,2007:100).

1.3. Sözlü Anlatım Etkinliğinde Değerlendirme ve Düzeltme

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin en önemli ögelerinden biri de değerlendirmedir. Değerlendirme, eğitim sisteminin belirlenen hedeflere ulaşmasında önemli bir rol oynar. Değerlendirmenin temel amacı, sistemin doğru işleyip işlemediğini ortaya koymak ve buna dayanarak sistemdeki eksikliklerin tamamlanmasını ve yanlışlıkların düzeltilmesini; kısaca sistemin onarılmasını sağlamaktır. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda süreç değerlendirme ve sonuç değerlendirme olmak üzere iki tür değerlendirme esas alınmıştır. Dil öğretimi özellikle de sözlü anlatım eğitimi açısından süreç değerlendirme büyük önem taşımaktadır. Çünkü geleneksel Türkçe dersi değerlendirme sistemi içerisinde sözlü anlatım, daima ihmal edilen alan olmuştur. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda konuşma eğitiminin gözlem ölçekleri, çalışma yaprakları, öğrenci ürün dosyası, öz değerlendirme ölçekleri vb. araçlarla ölçülüp değerlendirilmesi istenmektedir ki bu durum, dil becerilerinin tümünün geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

Değerlendirmeyle öğrencilerin hatalarını veya eksiklerini tespit eden öğretmenler mutlaka bunları düzeltmelidirler. Öğrencilerin sözlü anlatımlarını düzeltirken göz önünde bulundurulacak en önemli husus, onların konuşma cesaretlerinin kırılmamasıdır. Öğrenciler yanlış yapma konusuna kapılmadan rahatça konuşabilmelidir. "Eğitimde öğrencilerin daima cesaretlerini artırmak esastır. Onun için bir öğrencinin konuşması düzgün olmasa bile onu fazla eleştirmekten mutlaka kaçınılmalı, birkaç tavsiye ile yetinilmeli ve teşvik edici sözler söylenmelidir." (Öz,2003:238).

1.4. Problem Cümlesi

İlköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin sözlü anlatım çalışmalarında yaptıkları uygulamalar nelerdir ve bu uygulamalar sırasında öğretmenler hedef, konu, ders süresi ve değerlendirme açısından nelere dikkat etmektedirler?

1.5. Araştırmanın Amacı

"Duygu, düşünce ve dileklerin sözle ifadesi olan konuşma, sosyalleşmenin ve iletişimin de temelidir. Bu yüzden sosyal hayatta önemli bir yeri vardır. Konuşma becerisi, okul öncesi dönemde kendiliğinden oluşur. Ancak bu konuşma kişinin kendi çevresinin dilini yansıtır, yetersiz dil ve ağız özelliklerini taşır."(Teksan, 2001: 12). Konuşma eğitimi daha sonra okulda verilmeye başlanır ve bireylerin daha önce kendi çevresinden eksik veya yanlış öğrendiği bilgiler, okulda planlı bir şekilde verilen eğitim sayesinde düzeltilir ve geliştirilir. Bu nedenle öğretmenlerin, diğer dil becerilerinde olduğu gibi konuşma becerisine de gereken önemi vermesi ve konuşma etkinliklerini planlı bir şekilde öğrencilere uygulaması gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, öğretmenlerin sözlü anlatım derslerinde yaptıkları uygulamaları konu, içerik, ders süresi ve değerlendirme başlıkları açısından incelemektir.

1.6. Araştırmanın Önemi

Araştırma sonuçları, öğretmenlerin konuşma etkinliği çerçevesinde yaptırdıkları uygulamaları, yapılan uygulamaların eksik veya olumlu yönlerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

1.7. Sınırlılıklar

1.7.1. Araştırma Türkçe derslerinin konuşma becerisi eğitimi ile sınırlı tutulmuştur.

1.7.2. Araştırma konuşma eğitiminin hedefi, süresi, işleniş aşamaları ve değerlendirmesi ile sınırlı tutulmuştur.

1.7.3. Çalışma sonunda elde edilecek bulgular yalnızca Kırıkkale il merkezindeki 5. Sınıf öğretmenlerinin Türkçe derslerinde yaptıkları sözlü anlatım uygulamaları ve değerlendirilmesi ile sınırlıdır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Yapılan çalışmada nitel araştırma modellerinden olan "Durum Çalışması" kullanılmıştır. Durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir. Durum çalışmalarında bir grup içindeki tüm katılımcılara odaklanmak yerine daha geniş ve derinlemesine bilgi toplayabilmek için bu grup içinden bilgi toplanabilecek anahtar kişilerin seçimi söz konusudur. Nitel araştırmalarda amaç, betimlemelerin ve anlamların derinliğini ortaya çıkarmaktır. Dolayısı ile derinlemesine çalışılabilmek için, grubun küçük seçilmesi büyük gruplarla yüzeysel olarak çalışmaktan daha iyi olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2008).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada sınırlandırılmış evren kullanılmıştır. Buna çalışma evreni de denilmektedir (Arseven, 1993; Karasar, 1991). Çalışma evreni ulaşılabilen evrendir. Araştırmalar, çalışma evreni üzerinde yapılmakta olup sonuçları da yalnızca bu sınırlı evrene genellenmektedir (Karasar, 1991). Bu çalışmanın evrenini 2007-2008 öğretim yılında Kırıkkale İl Merkezinde bulunan ilköğretim okullarında görev yapan 142 beşinci sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler, merkez ilköğretim okullarının 5. sınıflarında görevli öğretmenlerden amaçlı örnekleme yöntemlerinden "kolay ulaşılabilir durum örneklemesi" kullanılarak seçilen 73 öğretmen üzerinden alınmıştır.

Kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemi, araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2008:113).

2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada öğretmenler için geliştirilen ve dört bölümden oluşan veri toplama aracı kullanılmıştır.

Veri toplama aracı oluşturulurken öncelikle 40 kişilik bir öğretmen grubuna, sözlü anlatım dersinde yapılan uygulamaları değerlendirmek amacı ile 20 adet açık uçlu soru yöneltilmiş ve araştırma çerçevesinde açık uçlu sorulardan elde edilen veriler 2 farklı araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak tasnif edilip 4 bölümde gruplandırılmıştır. Ayrıca açık uçlu sorulara verilen yanıtlar gruplandırılırken 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu dikkate alınmıştır. Bu şekilde oluşturulan veri toplama aracından, öğretmenlerin anlamakta güçlük çektikleri 6 adet maddenin uzman görüşü de alınarak çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylelikle 14 maddelik veri toplama aracı geliştirilmiştir. Geliştirilen bu veri toplama aracının I. Bölümünde öğretmenlerin sözlü anlatımın hedefleri hakkındaki görüşlerini öğrenmeye, II. Bölümünde öğretmenlerin sözlü anlatım konularına ayırdıkları ders saati süresini belirlemeye, III. Bölümünde öğretmenlerin Türkçe derslerinde işledikleri sözlü anlatım konularını tespit etmeye yönelik sorular bulunmaktadır. Veri toplama aracının IV. Bölümündeki sorular da öğretmenlerin sözlü anlatımın değerlendirme aşamasında yaptıkları uygulamaları belirlemeye yöneliktir. Oluşturulan veri toplama aracı Ek-1'de verilmiştir. Bu şekilde oluşturulan veri toplama aracı, 73 kişilik öğretmen grubuna uygulanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Öğretmenlerin, sözlü anlatımın hedeflerine, konusuna, değerlendirme ve düzeltme ile süre aşamalarına yönelik görüşlerini tespit etmek için sorulara verdikleri cevapların yüzdeleri hesaplanmış ve frekans dağılımı yapılmıştır.

3. Bulgular ve Yorum

3.1 Öğretmen Görüşlerine Göre Sözlü Anlatım Etkinliğinin Hedeflerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğretmenlere göre sözlü anlatım etkinliğinin hedefi araştırılmıştır. Bu amaçla öğretmenlere "Sözlü anlatım becerisi eğitiminde öncelikli olarak hangisini hedefliyorsunuz?" sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlere Göre Sözlü Anlatım Etkinliğinin Hedefi

	Sözlü anlatım becerisi eğitiminde öncelikli olarak hangisini hedefliyorsunuz?	f	%
1	Günlük hayatın gerektirdiği farklı konuşmaları yapabilme.	7	9,6
2	Söz varlığını kullanarak kendini doğru ifade edebilme.	33	45,2
3	İletişim sürecinde konuşma becerisini etkili kullanabilme.	15	20,5
4	Bilgi ve duygu birikimini konuşma yoluyla başkalarıyla paylaşabilme.	18	24,7

Tablo 1'e göre öğrencilerin sözlü anlatım becerisini geliştirmede, öğretmenlerin %9,6'sı "günlük hayatın gerektirdiği konuşmaları yapabilmeyi", %45,2'si "söz varlığını kullanarak kendini doğru ifade edebilmeyi", %20,5'i "iletişim sürecinde konuşma becerisini etkili kullanabilmeyi" ve %24,7'si "bilgi ve duygu birikimini başkalarıyla paylaşabilmeyi" öncelikli olarak hedeflediği anlaşılmaktadır.

Bulgular, öğretmenlerin Türkçe derslerindeki konuşma eğitimindeki ilk hedefinin öğrencilerin"söz varlığını kullanarak kendini doğru ifade edebilme"(Türkçe Öğretim Programı,2005)olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Türkçe derslerinde verilen konuşma becerisi eğitiminde "söz varlığı" ve "doğru ifade" kavramlarını odaklayan bir öğretim süreci izlendiğini ortaya koymaktadır. Konuşmanın temel aracı sözcüklerdir. Zengin bir söz varlığı, konuşmanın hem doğru ve tam ifade edilmesini hem de doğru ve eksiksiz anlaşılmasını sağlar. "Doğru ifade" kavramı, uygun sözcük seçimini, seçilen sözcüklerin dilin kurallarına göre doğru dizgelenmesini yani dil bilgisi bilmeyi ve konuşulacakların doğru düzenlenmesini kısacası iyi bir planlamayı kapsamaktadır. Görüldüğü gibi bu hususlar, konuşmanın işlevselliğinden çok konuşma için gerekli olan birikimle ilgilidir. Hâlbuki konuşmanın temel hedefi iletişimdir. Araştırmada iletişime yönelik diğer kazanım oranlarının oldukça düşük çıkması, oldukça çarpıcıdır.

3.2 Sözlü Anlatım Etkinliğine Ayrılan Süre İle İlgili Bulgular

Sözlü anlatım etkinliklerine haftalık ders saati sürecinde ne kadar vakit ayrıldığı oldukça önemlidir. Bu nedenle öğretmenlerin konuşma etkinliklerine ne kadar süre ayırdıklarına bakılmıştır.

Tablo 2: Konuşma Eğitimine Ayrılan Süre

	Konuşma eğitimine haftalık ders saati sürecinde ne kadar zaman ayırıyorsunuz?	f	%
1	1 ders	14	19,2
2	2 ders	11	15,5
3	15-20 dakika	12	16,4
4	Ayırmıyorum, yeri gelince süreye bakmazsızın eğitim yapıyorum.	35	47,9

Haftalık ders saati sürecinde konuşma eğitimine ne kadar zaman ayırıyorsunuz sorusuna öğretmenlerin % 19,2'si "1 ders saati", %15,2 si "2 ders saati", %16,4'ü "15-20 dakika" ve % 47,9'u "ayırmıyorum, yeri gelince süreye bakmaksızın eğitim yapıyorum" şeklinde cevap belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgular, öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun konuşma eğitimi için belirli bir ders saati ayırmadığını, yeri geldikçe konuşma eğitimi verdiğini göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin tümleşik beceri eğitimine uygun davrandıkları şeklinde yorumlanabileceği gibi, bu beceri öğretiminin plansız bir şekilde, rastgele yapıldığı, konuşma becerisinin öğretimine diğer dil beceriler kadar önem verilmediği şeklinde de yorumlanabilir.

Dil becerilerinin öğretiminde tümleşik beceri eğitimi öngörülmektedir. Çünkü dil becerileri birbirinden bağımsız beceriler değildir. Bir dil becerisinin gelişimi, diğerlerini de doğrudan olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Çağdaş dil öğretim yaklaşımları, bu becerilerin ayrı ders saatlerinde kazandırılması yerine, dil öğretimine ayrılan sürede becerilerin iç içe kazandırılıp geliştirilmesini benimsemektedir. Ancak her dil becerisi için verilecek eğitimin de diğerleri kadar nitelik ve nicelikte olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında yukarıdaki bulgular, konuşma becerisi öğretimine ayrılan sürenin öğretmenden öğret-

mene değiştiğini ve öğretimde "birlik" sağlanamadığını göstermektedir.

3.3 Sözlü Anlatım Etkinliğinin İşleniş Aşaması İle İlgili Bulgular

Bu bölümde, sözlü anlatım etkinliklerinde konuşma becerisini geliştirme sürecinde öğretmenlerin en çok nelere dikkat ettikleri irdelenmiştir: Öğretmenlere konuşma konusu ve konuşmaların tür veya teknikleri hakkındaki tercihleri, ders kitaplarındaki sözlü anlatım konuları ile ilgili düşünceleri, konuşma eğitimiyle ilgili verdikleri ödevler, öğrencileri konuşmaya nasıl motive ettikleri, konuşma planı, konuşmaya hazırlık çalışmaları hakkındaki görüşleri veya uygulamaları sorulmuştur.

Tablo 3: Öğretmenlerin Konuşma Konusu Belirlemede Öncelikleri

	Konuşma konusu verirken hangisine öncelik tanıyorsunuz?	f	%
1	Öğrencilerin ilgi duyduğu konuları seçiyorum.	25	34,2
2	Öğrencinin yaşadığı veya gözlemlediği olaylar olmasına özen gösteriyorum.	20	27,4
3	Medyada güncel olarak ele alınan konuları seçiyorum.	1	1,4
4	Metnin teması veya ana fikrine göre konu belirliyorum.	27	37

Öğrencilere konuşma konusu verirken genel olarak öğretmenlerin %34,2'si "öğrencilerin ilgi duyduğu konulara", %27,4'ü "öğrencinin yaşadığı veya gözlemlediği konular olmasına", %1,4'ü "medyada güncel olarak ele alınan konulara" ve %37'si "derste işlenen metnin temasına veya ana fikrine uygun olmasına" öncelik vermektedir.

Tablodan da anlaşılacağı gibi öğretmenlerin çoğunluğu, öğrencilere sözlü anlatım konusu verirken öğrencilerin ilgi duydukları konulara öncelik vermektedir. Bu sonuç, konuşmanın psikolojik niteliği olarak adlandırılan 'bireylerin konuşmalarında kavramların kendisini değil o kavramların kendileriyle olan ilişkilerini dile getirdikleri' görüşüyle örtüşmektedir. Temizkan(2007)'a göre konuşma etkinliği yapılırken konu verme aşaması sırasında üzerinde titizlikle düşünülmesi gereken bazı noktalar vardır: Öğrencilerin ilgi alanlarını tespit etme, bilgi seviyelerini araştırma, bilgiyi elde etme yollarını tanıma, öğretmenin öğrencinin özel yaşamları hakkında bilgi sahibi olması bunlardandır. Tablodaki bulgular da öğretmenlerin bu konulara gereken önemi verdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4: Öğretmenlerin Tür ve Tekniğe Göre Konuşmalarla İlgili Tercihleri

	Sözlü anlatım çalışmalarında hangisini konuşma konusunun belirlenmesinde sıklıkla tercih ediyorsunuz?	f	%
1	Bir deyim ya da atasözünü açıklama.	9	12,3
2	Masal, hikâye ya da fıkra vb. anlatma.	7	9,6
3	Çeşitli resimler, fotoğraflar gibi sanat ürünlerini yorumlama.	10	13,7
4	İzledikleri bir filmi, bir tiyatro oyununu, bir televizyon dizisini anlatma.	4	5,5
5	Yaşadıklarını, gördüklerini ve çevresinde gelişen olayları anlatma.	43	58,9

Öğretmenlerin tür ve tekniğe göre konuşmalarla ilgili tercihleri incelendiğinde; % 12,3'nün derste "bir deyim ya da atasözünü açıklama", %9,6'sının "masal, hikâye ya da fıkra vb. anlatma", %13,7'sinin "çeşitli resimler, fotoğraflar gibi sanat ürünlerini yorumlama", %5,5'inin "izledikleri bir filmi, bir tiyatro oyununu, bir televizyon dizisini anlatma" ve %58,9'unun "yaşadıklarını, gördüklerini ve çevresinde gelişen olayları anlatma" etkinliklerini yaptırdıkları anlaşılmaktadır.

Tabloya göre öğretmenler, en fazla öğrencilere olay anlatma tekniği ile "yaşadıklarını, gördüklerini ve çevresinde gelişen olayları anlatma" etkinliği yaptırmaktadır. Aynı şekilde, Richards (2003) yapmış olduğu çalışmada, "Öğrencilere verilecek konuşma eğitimi, onların rahat, kolay, akıcı konuşabil-

melerini sağlayacak nitelikte olmalıdır. Bunun için öncelikle öğrencilerin bilgi eksiklikleri giderilmeli ve ardından onlara günlük hayattaki gerçek iletişim durumları göz önünde bulundurularak uygulamalar yaptırılmalıdır" bulgusuna varmıştır (Akt:Doğan, 2009:192). Öğretmenler, 2005 Türkçe Öğretim Programı'ndaki "bir deyim ya da atasözünü açıklama", "masal, hikâye ya da fıkra vb. anlatma" ve "çeşitli resimler, fotoğraflar gibi sanat ürünlerini yorumlama" etkinliklerine ise daha az yer vermektedirler.

Tablo 5: Öğretmenlerin Ders Kitaplarındaki Sözlü Anlatım Konularına İlişkin Görüşleri

	Ders kitaplarındaki sözlü anlatım konuları hakkında ne düşünüyorsunuz?	f	%
1	Öğrencilerin düzeylerinin üstünde olduğunu düşünüyorum.	12	16,4
2	Sözlü anlatım çalışmalarını beğenerek uyguluyorum.	15	20,5
3	Sözlü anlatım çalışmalarını sınıfın genel düzeyini dikkate alarak uyguluyorum.	46	63,0
4	Sözlü anlatım çalışmalarını yazılı anlatım ödevi olarak veriyorum.	0	0

Tablodan, araştırmaya katılan öğretmenlerin % 63'ünün ders kitaplarındaki sözlü anlatım çalışma konularını "sınıfın genel düzeyini dikkate alarak uyguladığı", %20,5'inin "sözlü anlatım çalışmalarını beğenerek uyguladığı" anlaşılmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin % 16,4'ü ise ders kitaplarındaki sözlü anlatım çalışma konularının "öğrencilerin düzeylerinin üstünde olduğu" görüşündedir. Bulgular, öğretmenlerin konuşma etkinlikleri için ders kitabında önerilen konulardan genel olarak yararlandığını ortaya koymaktadır. Ancak ders kitaplarındaki sözlü anlatım konularını seviye üzeri bulanlar da göz ardı edilemeyecek orandadır.

Arhan (2007) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin çoğunun (% 83,4) konuşma eğitiminde en fazla kullandığı ders aracının ders kitabı olduğu ve bu öğretmenlerin % 93,4'ünün, ders kitaplarındaki konuşma eğitimi bölümlerini yetersiz buldukları ortaya çıkmıştır.

Bu durum, ders kitaplarının dil becerilerinin gelişimindeki önemini gösterirken sözlü anlatım çalışmaları yönünden bu kitapların yeterliliğinin tartışılması gerektiğini de ifade etmektedir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Öğrencilere Sözlü Anlatımla İlgili Verdikleri Ödevler

	Öğrencilere konuşma eğitimiyle ilgili ne tür ödevler veriyorsunuz?	f	%
1	Herhangi bir araştırma konusu vererek, sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmalarını istiyorum.	32	43,8
2	Televizyonda izledikleri haberleri vb. sınıfta anlatmalarını istiyorum.	6	8,2
3	Gazeteden veya dergiden okudukları bir yazıyı anlatmalarını istiyorum.	8	11,0
4	Sadece ders kitabında bulunan performans ödevlerini yapmalarını istiyorum.	4	5,5
5	Ders kitabında bulunan veya o an duruma uygun olan bir ödev veriyorum.	23	31,5

Tabloya göre öğretmenlerin %43,8'i öğrencilere "herhangi bir araştırma konusu vererek sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmaları"nı, % 8,2'si "televizyonda izledikleri haberleri vb. sınıfta anlatmaları"nı, % 11'i "gazeteden veya dergiden okudukları bir yazıyı anlatmaları"nı, % 5,5'i "sadece ders kitabında bulunan performans ödevlerini yapmaları"nı, %31,5'i "çalışma kitabında bulunan veya o an duruma uygun olan bir konu"yu ödev olarak vermektedir.

Bulgular, öğretmenlerin büyük bir kısmının öğrencilere vereceği konuşma becerisi ile ilgili ödevleri önceden belirlemediği ve rastgele ödev verdiği şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan bulgular, öğretmenlerin ders kitabındaki konulara bağlı kalmadıklarını göstermekte, bir önceki tablodaki görüşlerle tezat oluşturmaktadır. Bu durum, 'konuşma konusu' ile 'ödev konusu' belirlemede öğretmenlerin farklı düşündükleri anlamına gelmektedir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Öğrencileri Konuşmaya Motive Etme Yolları

	Öğrencileri konuşmaya hangi yolla motive ediyorsunuz?	f	%
1	Zihinsel becerilerini geliştirerek her zaman konuşma yapmaya hazır olduklarını hissettiririm.	12	16,4
2	İyi bir konuşmacı olmanın yaşamımızdaki önemini sık sık anlatırım.	40	54,8
3	En güzel konuşma yapan öğrenciyi över, güzel not veririm.	8	11,0
4	Konuşma konusu ile ilgili ön açıklamalar, ip uçları vb. veririm.	13	17,8

Tabloya göre öğretmenlerin ", %54,8'i öğrencileri "iyi bir konuşmacı olmanın yaşamımızdaki önemini sık sık anlatma", %17,8'i "konuşma konularında onlara ip uçları verme, konuşmanın kolay bir şekilde yapılacağını anlatma", %16,4'ü "öğrencilerin zihinsel becerilerini geliştirerek onları konuşmaya her zaman hazır hissettirme" ve % 11'i "en güzel konuşma yapan öğrenciyi övme ve iyi not verme" şeklinde motive etmektedir.

Bulgular, öğretmenlerin büyük bir kısmının, öğrencileri motive etmek için öğrencilere sık sık konuşmanın önemini anlattığını ortaya koymaktadır. Oysaki öğretmenlerin motivasyonda fazlaca tercih etmedikleri "konuşmaya her zaman hazır olma" konusu, konuşmanın zihinsel etkinlik olma özelliğiyle doğrudan örtüşmektedir ve konuşmanın oluşumuna temel oluşturmaktır. 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda öğrencilerin konuşmaya hazırlanması için "Konuşma alanında öğrencilere zihinsel hazırlık yaptırma ile zihinsel becerilerini geliştirme çalışmalarına da gereken ağırlık verilmelidir. Konuşma öncesi çeşitli sorular sorma ve örnekler verme yoluyla konuşmanın amacı, yöntemi, konusu ve sınırlarını belirleme çalışmaları yapılmalıdır."(MEB, 2005:19) denilmektedir. Tablo, öğretmenlerin büyük bir kısmının motivasyon için bu noktaya dikkat etmediğini göstermektedir.

Tablo 8: Öğretmenlerin Konuşma Planı Yaptırma ile İlgili Uygulamaları

	Sözlü anlatım çalışmalarında konuşma planıyla ilgili en sık yaptığınız uygulama	f	%
1	Planı öğrencilerin yapmasını beklerim.	10	13,7
2	Konuşma planını ben veririm.	3	4,1
3	Konuşma planını öğrencilerle birlikte yaparız.	42	57,5
4	Plan yapmadan konuşabilme becerisi kazanmaları için plan yaptırmam.	18	24,7

Öğrencilerin konuşma planını nasıl yaptıkları sorusuna öğretmenlerin % 57,5'i "konuşma planını birlikte yaparız", % 13,7'si "planı öğrencilerin yapmasını beklerim", %4,1'i "konuşma planını ben veririm" cevap verirken % 24,7'si bu soruyu "konuşma planı yaptırmam" şeklinde cevaplamıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir kısmı, konuşma planı yaptırmakta hatta çağdaş öğretim yaklaşımlarının bir gereği olarak konuşma planını öğrencilerle birlikte hazırlamaktadır. Bulgular Öz'ün görüşüyle örtüşmektedir: "Herhangi bir sözlü veya yazılı anlatım konusu, öğretmen tarafından hazırlandıktan sonra öğrencilere bu çalışmanın nasıl yapılacağı açıkça anlatılmalıdır. Gerekirse sınıfça bir çalışma yapılmalıdır. Ancak böyle bir hazırlık çalışmasından sonra öğrenciler serbest konuşmalara geçebilirler." (Öz, 2003:227).

Bulgular, öğretmenlerin %24,7 gibi azımsanamayacak kadar bir kısmının da plan yaptırmadığını göstermektedir. Bu oran, konuşma planını öğrenciden bekleyen öğretmenlerle birlikte değerlendirildiğinde % 38,8'e yükselmektedir. Bu durum, öğretmenlerin bir kısmının(%38,4) konuşma planını önemsemediği ve konuşma uygulamalarında yetersiz çalışma yaptığı şeklinde yorumlanmaktadır.

Tablo 9: Konuşmaya Hazırlık Aşamasında Öğrencilerin Hangi Kaynaklardan Yararlandıklarına İlişkin Veriler

	Hazırlıklı konuşmalar için genellikle hangi türde hazırlıklar yaptırıyorsunuz?	f	%
1	Basılı kaynaklardan araştırma.	32	43,8
2	Gözlem yapma.	20	27,4
3	Kaynak kişilere başvurma.	6	8,2
4	İnternetten araştırma.	15	20,5

Tabloya göre, öğrencilere hazırlıklı konuşmalar için, öğretmenlerin %43,8'i "basılı kaynaklardan araştırma", % 27,4'ü "gözlem yapma", % 20,5'i "internetten araştırma" ve % 8,2'si "kaynak kişilere başvurma" davranışlarını önermektedir.

Bulgular, öğretmenlerin çoğunun hazırlıklı konuşmalar için öğrencilerine "basılı kaynakları" önerdiğini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı da öğrencilerine "internetten araştırma" davranışını önermektedir. Bu durum, öğretmenlerin konuşmada hazırlığın önemli olduğunu ve sıkı araştırmalara dayalı konuşmaların daha etkili olacağını öğrencilerine kavrattıkları şeklinde yorumlanmaktadır.

3.4 Sözlü Anlatım Etkinliğinin Değerlendirme ve Düzeltme Aşamaları ile ilgili Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öğretmenlerin, konuşma sunumu sırasında ve konuşma sonunda en çok neyi önemsedikleri ile konuşmaları düzeltirken neye dikkat ettikleri irdelenmiştir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Konuşma Sırasında Öğrencilerde En Çok Önemsedikleri Noktalara İlişkin Veriler

	Konuşma sunumu sırasında en çok önemsediğiniz husus aşağıdakilerden	f	%
1	Jest ve mimiklerin konuya uygun bir biçimde kullanılmasına dikkat ediyorum.	24	32,9
2	Konuşma esnasında dinleyicilerin ve sürenin denetlenmesine dikkat ediyorum.	5	6,8
3	Görgü kurallarına ve değerlerimize uygun biçimde konuşulmasına dikkat ediyorum.	6	8,2
4	Ses tonunun iyi ayarlanmış olmasına ve doğru telaffuza dikkat ediyorum.	38	52,1

Konuşma sunumu sırasında öğretmenlerin % 52,1'i öğrencilerin "ses tonunu iyi ayarlamış olmasını ve kelimeleri doğru telaffuz etmesini", %32,9'u öğrencilerin en çok "jest ve mimikleri konuya uygun bir biçimde kullanmasını", %8,2'si "görgü kurallarına ve değerlerimize uygun biçimde konuşmasınıı" ve %6,8'i "dinleyicileri ve süreyi denetlemesini" önemsemektedir.

2005 Türkçe Öğretim Programı, öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmek amacıyla telâffuz, vurgu ve tonlama çalışmalarına gereken önemin verilmesini istemektedir. "Konuşma alanında öğrencilere kazandırılacak temel becerilerin başında dilin doğru ve akıcı kullanımı gelmektedir. Planlı, doğru ve akıcı konuşma becerisinin temelinde etkin dinleme, doğru telâffuz etme ile vurgu ve tonlamalar vardır."(MEB, 2005:19) Tabloda görüldüğü üzere öğretmenlerin büyük bir kısmı, konuşma sunumu sırasında öğrencilerin en çok "ses tonunun iyi ayarlanmış olmasını ve kelimeleri doğru telaffuz etmelerini" önemsemektedir. Bu durumun en kolay düzeltme ve değerlendirme yapılabilecek bir husus olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 11: Öğretmenlerin Konuşma Sonunda Öğrencilerde En Çok Dikkat Ettikleri Noktalara İlişkin Veriler

	Konuşma sonunda en çok dikkat ettiğiniz husus aşağıdakilerden hangisidir?	f	%
1	Anlatılan konunun ana hatlarıyla özetlenmesi	22	30,1
2	Dinleyicilerin sorularının nasıl cevaplandığı	7	9,6
3	Konuşmanın etkili bir sonuçla bitirilmesi	21	28,8
4	Dinleyici tutumlarına göre konuşmacının sergilediği davranışlar	8	11,0
5	Konuşmacının eleştirilere karşı yaptığı konuşmanın içeriği ve sergilediği tavrı	15	20,5

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %30,1'i konuşma sonunda en çok "anlatılan konunun ana hatlarıyla özetlenmesine", %28,8'i "konuşmanın etkili bir sonuçla bitirilmesine", % 20,5'i "konuşmacının eleştirilere karşı yaptığı konuşmanın içeriği ve sergilediği tavra" %11'i "dinleyici tutumlarına göre konuşmacının sergilediği davranışlara" ve %9,6'sı "dinleyicilerin sorularının nasıl cevaplandırıldığına" dikkat etmektedir.

Bulgulara göre öğretmenler, konuşma sonunda öğrencilerin en çok "anlatılan konunun ana hatlarıyla özetlemesine" ve "konuşmanın etkili bir sonuçla bitirilmesine" dikkat etmektedirler. 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda "kendini sözlü olarak ifade etme" amacına ait "konuşmasını özetler" kazanımının öğretmenler tarafından en fazla dikkate alınan değerlendirme ölçütü olması, sözü edilen programın "özetleme" yöntemine verdiği önemden kaynaklanıyor olmasına bağlanabilir. Özetleme 2005 Türkçe Öğretim Programı'nda ana dili öğretim yöntemlerinden biri olarak verilmektedir (MEB,2005:403). Aynı programdaki kazanımlardan birisi de "Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verir." şeklindedir. Ancak öğretmenlerin çok az bir kısmı "dinleyicilerin sorularının nasıl cevaplandırıldığına" dikkat etmektedir. Bu bulgular, öğretmenlerin konuşmalarda anlam bütünlüğünü önemsediklerini, sorularla konuşma ayrıntılarının ortaya çıkarılmasına daha az dikkat ettiklerini göstermektedir.

Tablo 12: Öğrencilerin Hatalarını Düzeltirken Nasıl Bir Yol İzlediklerine İlişkin Veriler

	Konuşma eğitimi etkinliklerinde öğrencilerin hatalarını düzeltirken nasıl bir yol izliyorsunuz?	**f**	**%**
1	Konuşma esnasında öğrencinin yaptığı hatalarını düzeltiyorum.	9	12,3
2	Konuşma sonunda öğrencinin hatalarını düzeltiyorum.	27	37,0
3	Akran değerlendirme formları kullanıyorum.	4	5,5
4	Hataları tespit edip çoğunluğun sık yaptığı hataların doğruları ile ilgili etkinlikler	33	45,2

Konuşma etkinlikleri sırasında öğrencilerin yaptıkları hataları, araştırmaya katılan öğretmenlerin, % 45,2'si "çoğunluğun sık yaptığı hataların doğruları ile ilgili etkinlikler yaptırarak", % 37'si "konuşma sonunda öğrencinin hatalarını düzelterek", % 12,3'ü "konuşma esnasında öğrencinin yaptığı hataları düzelterek", %5,5'i "akran değerlendirmesi yaptırarak" düzeltmektedir.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı öğrencilerin hatalarını konuşma anında tespit edip konuşma sonunda veya daha sonra yaptıkları etkinliklerle düzeltmektedirler. Ancak öğretmenlerin % 12,3'ü öğrencilerin hatalarını konuşma esnasında düzeltmektedirler. Öğrencilerin sözlü anlatımlarını düzeltirken göz önünde bulundurulacak en önemli husus onların konuşma cesaretlerinin kırılmamasıdır. Öğrenciler yanlış yapma korkusuna kapılmadan serbestçe, rahatça konuşabilmelidirler. Konuşma bittikten sonra öğrencinin genel olarak güzel konuştuğu belirtilir ve bir iki tavsiyede bulunulur (Öz,2003,s.237).

Tablo 13: Konuşma Sırasında Dil ve Üslûp Açısından Öğretmenlerin En Çok Dikkat Ettikleri Noktalara İlişkin Veriler

	Konuşma esnasında dil ve üslûp açısından en çok hangisine dikkat ediyorsunuz?	**f**	**%**
1	Kelimelerin yerinde ve anlamına uygun olarak kullanılmasına dikkat ediyorum.	26	35,6
2	Yeni öğrenilen kelimelerin konuşmalarda kullanılmasına dikkat ediyorum.	8	11,0
3	Düzgün ve anlamlı cümlelerle konuşulmasına dikkat ediyorum.	33	45,2
4	Konuşma çeşidine uygun cümle ve anlatım kullanılmasına dikkat ediyorum.	6	8,2

Tabloya göre öğretmenlerin % 45,2'si konuşma esnasında dil ve üslûp açısından en çok "düzgün ve anlamlı cümlelerle konuşulmasına" %35,6'sı "kelimelerin yerinde ve anlamına uygun olarak kullanılmasına", %11'i "yeni öğrenilen kelimelerin konuşmalarda kullanılmasına" ve %8,2'si "konuşma çeşidine uygun cümle ve anlatım kullanılmasına" dikkat etmektedir. Bulgular, öğretmenlerin konuşmada 'anlam'a daha çok önem verdiklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 14: Öğretmenlerin Konuşma Etkinliği Sırasında İçerik Olarak En Çok Neye Dikkat Ettiklerine İlişkin Veriler

	Konuşma etkinliği sırasında içerik olarak en çok aşağıdakilerden hangisine dikkat ediyorsunuz?	f	%
1	Konu dışına çıkmadan konuşmasına dikkat ediyorum.	10	13,7
2	Konuşmasında ana fikir ve yardımcı fikirleri kullanmasına dikkat ediyorum.	16	21,9
3	Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurmasına dikkat ediyorum.	19	26,0
4	Konuşmasında konuyu destekleyici ve açıklayıcı örnekler vermesine dikkat ediyorum.	28	38,4

Araştırmaya katılan öğretmenlerin %38,4'ü konuşma etkinliği sırasında içerik olarak öğrencilerin en çok "konuşmasında konuyu destekleyici ve açıklayıcı örnekler vermesine", %26'sı "konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurmasına", % 21,9'u "konuşmasında ana fikir ve yardımcı fikirleri kullanmasına", %13,7'si "konu dışına çıkmadan konuşmasına" dikkat etmektedir.

2005 Türkçe Öğretim Programı'nda konuşma becerisine yönelik "Kendini Sözlü Olarak İfade Etme" kazanımlarından seçilen bu dört kazanım hakkında öğretmenlerin ağırlıklı olarak örnek verme ile sebep-sonuç ilişkisi kurmayı konuşma içeriği açısından önemli buldukları görülmektedir. Hâlbuki, ana fikir ve yardımcı fikir olmadan içeriğin oluşturulması söz konusu olamaz. Aynı şekilde konu dışına çıkmadan konuşmak da içeriğin iyi belirlendiğinin bir göstergesidir. Öğretmenlerin konuşma değerlendirmesinde daha az önem verdiği bu iki kazanımla ilgili bulgular, konuşma eğitiminde bazı yetersizlikler olduğunu düşündürmektedir.

4. Sonuçlar ve Öneriler

4.1 Sonuçlar

1. Öğretmenler, konuşma eğitiminin ilk hedefinin, öğrencilerin "söz varlığını kullanması" ve "kendilerini doğru ifade edebilme" yeteneklerinin geliştirilmesi olarak düşünmektedirler.

2. Öğretmenlerin büyük bir kısmı Türkçe derslerinde sözlü anlatım çalışmalarına belirli bir süre ayırmamakta, konuşma ile ilgili etkinlikleri plansız bir şekilde yapmaktadır.

3. Öğretmenler sözlü anlatım konularını seçerken, öğrencilerin ilgi duydukları konulara önem vermektedirler.

4. Öğretmenler, sözlü anlatım etkinliklerinde genellikle "öğrencilerin yaşadığı ve gözlemlediği olayları" anlattırmakta, programda geçen diğer etkinliklere çok az yer vermektedirler.

5. Öğretmenlerin büyük bir kısmı ders kitaplarındaki sözlü anlatım konularının öğrenci seviyesine uygun olmadığını düşünmektedir. Gerektiğinde bu konuları öğrenci seviyesine uygun hâle getirerek öğrenciye sunmaktadır.

6. Öğretmenlerin büyük bir kısmı, öğrencilere sözlü anlatımla ilgili ödev verirken bu ödevleri önceden planlamamaktadır.

7. Araştırmaya göre, öğretmenlerin öğrencileri konuşmaya motive etmek için en çok kullandıkları yolun, onlara sık sık "konuşmanın yaşamımızdaki önemini anlatmak" olduğunu göstermektedir.

8. Öğretmenlerin büyük bir kısmı öğrenciye konuşma planı yaparken yardım etmektedir. Ancak öğrenciye konuşma planı yaptırmayan öğretmenlerin oranı da azımsanmayacak ölçüdedir.

9. Öğretmenlerin büyük bir kısmı, sözlü anlatım ödevleri için öğrencilere basılı kaynakları tavsiye etmektedirler. Bunun yanında az da olsa kaynak kişiye başvurma, internetten araştırma ve gözlem yapmalarını istemektedir.

10. Öğretmenlerin, konuşma sunumu sırasında en çok dikkat ettiği hususlar; öğrencilerin ses tonunu iyi ayarlamış ve kelimeleri doğru telaffuz etmiş olmalarıdır.

11. Öğretmenler, konuşma sunumu sonunda en çok, anlatılan konunun ana hatlarıyla özetlenmesine ve etkili bir sonuçla bitirilmesine dikkat etmekte ve değerlendirmelerini bu doğrultuda yapmaktadırlar.

12. Öğretmenler, öğrencilerin sözlü anlatım uygulamalarındaki hatalarını, konuşma sunumu sonunda öğrenciyi uyararak veya daha sonra o konuyla ilgili doğru etkinlikler yaptırarak düzeltmektedirler.

13. Öğretmenler, öğrencilerin konuşmalarında dil ve üslûp açısından en çok, düzgün ve anlamlı cümleler kurulmasına ve kelimelerin anlamlarına uygun olarak kullanılmasına dikkat etmektedirler.

14. Öğretmenler, sözlü anlatım etkinliklerinde içerik olarak, örnek verme ve sebep-sonuç ilişkisi kurulması dikkat etmekte, ana fikir ve yardımcı fikirlerin kullanılması ikinci planda kalmaktadır.

4.2 Öneriler

1. Sözlü anlatım konuları öğrencilerin ilgi duydukları konulardan seçilmelidir.

2. Öğretmenler, diğer dil becerilerinin öğretimini aksatmadan haftalık ders saati sürecinde konuşma eğitimine gereken süreyi ayırmalıdır.

3. Türkçe Öğretim Programı'ndaki konuşma etkinliklerine öğretmenler tarafından daha fazla yer verilmeli, bunu yaparken programdaki etkinliklerden, sınıf seviyesine uygun olmayan etkinlikleri sınıf seviyesine göre düzenleyerek yapmalıdır.

4. Ders kitaplarındaki sözlü anlatım çalışmaları öğrencilerin seviyesine uygun olarak hazırlanmalı, öğretmenler bu çalışmaları yaparken bireysel farklılıkları dikkate almalıdırlar.

5. Sözlü anlatımla ilgili ödevler öğretmen tarafından önceden planlanmalı ve sınıf seviyesine uygun ödevler belirli bir program dahilinde verilmelidir.

6. Konuşma eğitiminde plan yapmanın önemi öğrenciye kavratılmalı, öğrenciler bu alışkanlığı kazanıncaya kadar sık sık bu konuda etkinlikler yapılmalı, plan yaparken öğretmen öğrenciye yardım etmelidir.

7. Sözlü anlatım konularının seçiminde sadece ders kitabından değil, farklı kaynaklardan da yararlanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Arhan, S. (2007). **Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okulları İkinci Kademede Konuşma Eğitimi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Ankara.

Arseven, A. D. (1993). **Alan Araştırma Yöntemi,** Gül Yayınevi, Ankara.

Babacan, M. (2007). **Yazılı ve Sözlü Anlatım,** 3F Yayınları, İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2008). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri,** Pegem Akademi, Ankara.

Demirel, Ö., Şahinel, M. (2006). **Türkçe Öğretimi,** Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Doğan,Y.(2009). "Konuşma Becerisinin Geliştirilmesine Yönelik Etkinlik Önerileri", **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,** 7/1, s:185-204.

Karasar, N. (1991). **Bilimsel Araştırma Teknikleri,** 4. Baskı, Senem Matbaacılık ,Ankara.

Karasar, N. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler,** Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kavcar, C., Oğuzkan, F., Sever, S. (1998). **Türkçe Öğretimi – Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin,** Engin Yayınevi, Ankara.

MEB, (2005). **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5),**Devlet Kitapları Basımevi Müdürlüğü, Ankara.

Öz, M. F. (2003). **Uygulamalı Türkçe Öğretimi,** Anı Yayıncılık, Ankara.
Özbay, M. (2007). **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II,** Öncü Kitap, Ankara.
Sever, S. (1997). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme,** Anı Yayıncılık, Ankara.
Teksan, K. (2001). **Yazılı Anlatımı Geliştirmede Ön Hazırlığın Etkisi,** (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
Temizkan, M. (2007). "Türkçe Öğretmenlerinin Yazılı Anlatım Etkinliği Çerçevesinde Yaptıkları Uygulamaların Değerlendirilmesi", **Millî Eğitim Dergisi,** 174, s:135-154.
Temizyürek, F., Erdem, İ., Temizkan M. (2007). **Konuşma Eğitimi,** Öncü Kitap, Ankara.
Türkçe Sözlük (2005). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
Yıldırım, A., Şimşek, H. (2008). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,** Seçkin Yayıncılık, Ankara.

EKLER
EK 1: VERİ TOPLAMA ARACI

Sayın Öğretmenler,

Bu veri toplama aracı, bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere Türkçe derslerindeki konuşma etkinlikleriyle ilgili uygulamaları belirlemek amacıyla düzenlenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorular hazırlanmıştır. Her soruyu okuduktan sonra size göre doğru olan tek cevabı işaretleyiniz. Bu çalışmaya yapmış olduğunuz katkılardan dolayı teşekkür ederiz.

Araştırmacılar

5.SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KONUŞMA ETKİNLİKLERİNDE YAPTIKLARI UYGULAMALARI BELİRLEME VE DEĞERLENDİRME ARACI

I.BÖLÜM

1. Sözlü anlatım becerisi eğitiminde öncelikli olarak hangisini hedefliyorsunuz?
( ) Günlük hayatın gerektirdiği farklı konuşmaları yapabilme.
( ) Söz varlığını kullanarak kendini doğru ifade edebilme.
( ) İletişim sürecinde konuşma becerisini etkili kullanabilme.
( ) Bilgi ve duygu birikimini konuşma yoluyla başkalarıyla paylaşabilme.

II.BÖLÜM

2. **Konuşma eğitimine haftalık ders saati sürecinde ne kadar zaman ayırıyorsunuz?**
( ) 1 ders
( ) 2 ders
( ) 15-20 dakika.
( ) Ayırmıyorum, yeri gelince süreye bakmazsızın eğitim yapıyorum.

III.BÖLÜM

3. **Konuşma konusu verirken hangisine öncelik tanıyorsunuz?**
( ) Öğrencilerin ilgi duyduğu konuları seçiyorum.
( ) Öğrencinin yaşadığı veya gözlemlediği olaylar olmasına özen gösteriyorum.
( ) Medyada güncel olarak ele alınan konuları seçiyorum.
( ) Metnin teması veya ana fikrine göre konu belirliyorum.

4. **Sözlü anlatım çalışmalarında hangisini konuşma konusu olarak sıklıkla tercih ediyorsunuz?**
( ) Bir deyim ya da atasözünü açıklama.
( ) Masal, hikâye ya da fıkra vb. anlatma.
( ) Çeşitli resimler, fotoğraflar gibi sanat ürünlerini yorumlama.

( ) İzledikleri bir filmi, bir tiyatro oyununu, bir televizyon dizisini anlatma.
( ) Yaşadıklarını, gördüklerini ve çevresinde gelişen olayları anlatma.

5. **Öğrencileri konuşmaya hangi yolla motive ediyorsunuz?**
( ) Zihinsel becerilerini geliştirerek her zaman konuşma yapmaya hazır olduklarını his settiririm.
( ) İyi bir konuşmacı olmanın yaşamımızdaki önemini sık sık anlatırım.
( ) En güzel konuşma yapan öğrenciyi över, güzel not veririm.
( ) Konuşma konusu ile ilgili ön açıklamalar, ip uçları vb. veririm.

6. **Ders kitaplarındaki sözlü anlatım konuları hakkında ne düşünüyorsunuz?**
( ) Öğrencilerin düzeylerinin üstünde olduğunu düşünüyorum.
( ) Sözlü anlatım çalışmalarını beğenerek uyguluyorum.
( ) Sözlü anlatım çalışmalarını sınıfın genel düzeyini dikkate alarak uyguluyorum.
( ) Sözlü anlatım çalışmalarını yazılı anlatım ödevi olarak veriyorum.

7. **Sözlü anlatım çalışmalarında konuşma planıyla ilgili en sık yaptığınız uygulama nedir?**
( ) Planı öğrencilerin yapmasını beklerim.
( ) Konuşma planını ben veririm.
( ) Konuşma planını öğrencilerle birlikte yaparız.
( ) Plan yapmadan konuşabilme becerisi kazanmaları için plan yaptırmam.

8. **Öğrencilere konuşma eğitimiyle ilgili en çok ne tür ödevler veriyorsunuz?**
( ) Herhangi bir araştırma konusu vererek, sınıfta arkadaşlarıyla paylaşmalarını istiyorum.
( ) Televizyonda izledikleri haberleri vb. sınıfta anlatmalarını istiyorum.
( ) Gazeteden veya dergiden okudukları bir yazıyı anlatmalarını istiyorum.
( ) Sadece ders kitabında bulunan performans ödevlerini yapmalarını istiyorum.
( ) Ders kitabında bulunan veya o an duruma uygun olan bir ödev veriyorum.

9. **Hazırlıklı konuşmalar için genellikle hangi türde hazırlıklar yaptırıyorsunuz?**
( ) Basılı kaynaklardan araştırma.
( ) Gözlem yapma.
( ) Kaynak kişilere başvurma.
( ) İnternetten araştırma.

IV.BÖLÜM

10. **Konuşma eğitimi etkinliklerinde öğrencilerin hatalarını düzeltirken genellikle nasıl bir yol izliyorsunuz?**
( ) Konuşma esnasında öğrencinin yaptığı hatalarını düzeltiyorum.
( ) Konuşma sonunda öğrencinin hatalarını düzeltiyorum.
( ) Akran değerlendirme formları kullanıyorum.
( ) Hataları tespit edip, çoğunluğun sık yaptığı hataların doğruları ile ilgili etkinlikler yaptırıyorum.

11. **Konuşma etkinliği sırasında konuşmada içerik olarak en çok aşağıdakilerden hangisine dikkat ediyorsunuz?**
( ) Konu dışına çıkmadan konuşmasına dikkat ediyorum.
( ) Konuşmasında ana fikir ve yardımcı fikirleri kullanmasına dikkat ediyorum.
( ) Konuşmasında sebep-sonuç ilişkileri kurmasına dikkat ediyorum.
( ) Konuşmasında konuyu destekleyici ve açıklayıcı örnekler vermesine dikkat ediyorum.

12. **Konuşma esnasında dil ve üslûp açısından en çok hangisine dikkat ediyorsunuz?**
( ) Kelimelerin yerinde ve anlamına uygun olarak kullanılmasına dikkat ediyorum.
( ) Yeni öğrenilen kelimelerin konuşmalarda kullanılmasına dikkat ediyorum.
( ) Düzgün ve anlamlı cümlelerle konuşulmasına dikkat ediyorum.
( ) Konuşma çeşidine uygun cümle ve anlatım kullanılmasına dikkat ediyorum.

13. **Konuşma sunumu sırasında en çok dikkat ettiğiniz husus aşağıdakilerden hangisidir?**
( ) Jest ve mimiklerin konuya uygun bir biçimde kullanılmasına dikkat ediyorum.
( ) Konuşma esnasında dinleyicilerin ve sürenin denetlenmesine dikkat ediyorum.
( ) Görgü kurallarına ve değerlerimize uygun biçimde konuşulmasına dikkat ediyorum.
( ) Ses tonunun iyi ayarlanmış olmasına ve doğru telaffuza dikkat ediyorum.

14. **Konuşma sonunda en çok dikkat ettiğiniz husus aşağıdakilerden hangisidir?**
( ) Anlatılan konunun ana hatlarıyla özetlenmesi
( ) Dinleyicilerin sorularının nasıl cevaplandığı
( ) Konuşmanın etkili bir sonuçla bitirilmesi
( ) Dinleyici tutumlarına göre konuşmacının sergilediği davranışlar
( ) Konuşmacının eleştirilere karşı yaptığı konuşmanın içeriği ve sergilediği tavrı